

LUTHEROVA DEKÁDA 2016

2. časť

Kristus – jediná hlava cirkvi

1. Vznik pápežstva

„A ja ti hovorím: Ty si Peter, a na tej skale postavím svoju cirkev a pekelné brány ju nepremôžu. Dám ti kľúče kráľovstva nebeského, a čokoľvek zviažeš na zemi, bude zviazané na nebesiach, a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané na nebesiach.“ (Mt 16, 18 – 19)

Keď Pán Ježiš vstúpil na nebesá, zanechal učeníkom rozkaz, ktorý dodnes nazývame misijný – ísť a „*činiť Mu učeníkmi všetky národy*“ (Mt 28, 19). Kým o niektorých učeníkoch nám Biblia podáva zopár informácií o ich pôsobení, zd'aleka nezachytáva ich celoživotné pôsobenie a o mnohých nehovorí vôbec. Existuje však veľké množstvo legiend, podľa ktorých napr. apoštol Peter pôsobil nielen v Jeruzaleme (ako o tom hovorí Písmo), ale aj v Macedónsku, Perzii, Španielsku, Británii aj Taliansku, kde v meste Rím založil cirkevný zbor, pôsobil v ňom 25 rokov, stal sa prvým biskupom a napokon umrel, ukrižovaný dolu hlavou. O jeho bratovi Ondrejovi legenda hovorí, že pôsobil v Rusku, Jakub v Egypte, Bartolomej v Indii, Tomáš medzi Ľudožrútmami na Indických ostrovoch, Matúš v Afrike a Šimon Kanaánsky a jeho brat Tadeáš v Perzii. Či už je na týchto legendách viac alebo menej pravdy, faktom zostáva, že apoštoli svoju úlohu brali veľmi vážne a o Ježišovi Kristovi kázali napriek všetkým nástrahám i zjavným ťažkostiam, ktoré v nejednom prípade viedli až k ich smrti.

Evanjelium sa postupne šírilo vďaka apoštolom, ktorí však zd'aleka nemohli vykonávať náročnú prácu sami. Nemohli natrvalo zostať v zboroch, ktoré založili, preto so sebou brávali spolupracovníkov, ktorých postupne učili a ktorí potom rozširovali ich rady, aj keď ich už priamo nenazývame apoštolmi. Medzi najznámejších azda patrí Timoteos či Títus, ktorým apoštol Pavel napísal svoje listy. Títo nástupcovia apoštolov zostávali v cirkevných zboroch, vyučovali a vychovávali ďalšiu generáciu tých, ktorí by mohli viesť cirkevný zbor. Nazývali sa biskupmi a ich úlohou bolo aj vykonávať obrady, ako boli krsty, svadby či pohreby. V jednom zbore mohlo byť aj viac biskupov, pretože pod týmto pojmom si ešte nemôžeme predstaviť hlavného predstaviteľa inštitúcie, ako je to dnes. Biskupi boli jednoducho tí, ktorí boli priamo apoštolmi alebo staršími biskupmi poverení kázať a vyučovať. V zbore boli obklopení ďalšími spolupracovníkmi, ktorých si vchovali. Títo sa nazývali presbytermi (starší). Neznamená to však, že boli starší vekom, ale boli dlhší čas aktívnymi kresťanmi.

Kresťanstvo sa napriek mnohým prenasledovaniám šírilo a cirkevné zbory rýchlo rástli najmä v mestách, no prenikali aj na vidiek. Vyžadovalo si to stále väčšiu organizáciu, preto sa postupne spôsob vedenia cirkevných zborov zmenil tak, že na čele zboru stál už iba jeden biskup a tí ostatní, povolaní kázať a učiť, boli kňazmi. Kňazstvo sa od ostatného ľudu začalo odlišovať aj oblečením a začalo byť považované za niečo viac. Navyše sa v rukách kňazov sústredil aj majetok, pretože kresťania svoju cirkev veľmi štedro podporovali a bolo práve na kňazoch a biskupoch, aby spoločný majetok spravovali.

Medzi všetkými zbormi bol najbohatší cirkevný zbor v Ríme. Mal také veľké bohatstvo, že poskytoval pôžičky cisárom a podujal sa aj na vyberanie daní v Ríme. Možno práve pre veľký majetok, možno preto, že sídlil v hlavnom meste ríše, začal sa tento zbor považovať za akýsi nadradený nad ostatnými. Cítiť to napríklad už z listu, ktorý napísal okolo roku 98 rímsky biskup Klement Rímsky do Korintu. Snaží sa v ňom vyriešiť problémy, ktoré boli v Korinte,

a hoci priamo nehovorí, že by bol Korintu nadradený, list je písaný nadradeným, autoritatívnym tónom.

Biskupi jednotlivých cirkevných zborov sa neraz – najmä vo východnej časti Rímskej ríše – nazývali aj otcami (papa). Bolo to všeobecné vyjadrenie úcty k človeku, ktorý stojí na čele, vedie, je otcom. Až v 5. storočí si právo nazývať svojho biskupa pápežom vyhradil cirkevný zbor v Ríme.

Pápež Ján II. (533 – 535) bol prvým pápežom, ktorý si zmenil meno. Volal sa totiž Mercurius a sám usúdil, že toto meno nie je vhodné pre najvyššieho predstaviteľa kresťanskej cirkvi, keďže poukazuje na pohanského boha. Tak vznikla pre pápežov tradícia zanechať svoje občianske meno a zvoliť si pri nástupe do funkcie nové, spravidla také, ktoré poukazuje na niektorého apoštola, svätca či predošlého pápeža. Najčastejšie sa v dejinách objavovali mená Ján, Benedikt a Gregor. Zatiaľ posledný pápež, ktorý si meno nezmenil, bol Marcel II. v roku 1555.

Pápež Lev Veľký (440 – 461) dosiahol, že ho cirkev uznala za nástupcu apoštola Petra, ktorý bol podľa legendy prvým rímskym biskupom. Peter mal údajne zvláštne poverenie od Boha stáť na čele celej cirkvi, a tak pápež je dodnes nazývaný nielen nástupcom Petra, ale aj námestníkom Krista. Lev Veľký navyše pôsobil v dobe, keď Rímska ríša začala zanikať. Cisár bol zosadený, v meste nastal zmätok a ľud sa obrátil na cirkev a jej biskupa s požiadavkou, aby vzal do rúk aj správu mesta. Bol to práve Lev Veľký, ktorý ubránil mesto Rím pred Húňmi a Vandalmi, a tak si získal veľkú autoritu nielen v cirkevných, ale aj politických kruhoch. Autorita rímskeho biskupa tak bola veľmi posilnená a rímsky biskup sa stal veľkou autoritou s vplyvom nielen na cirkevné, ale i svetské záležitosti. Tento trend aj neskôr narastal a, ako vieme, cirkev s pápežom na čele mala v dejinách veľký vplyv: posväcovala vlády, korunovala cisárov, ovplyvňovala politické dianie. V roku 1870 bol dokonca I. vatikánskym koncilom pápež vyhlásený za neomylného.

Rímskokatolícka cirkev dodnes pápežský úrad opiera o slová Pána Ježiša Krista z Mt 16, 18. Ježiš tu hovorí Petrovi: „*Ty si skala a na tej skale postavím si cirkev.*“ Meno Peter (po grécky *petros*) znamená skala. Podľa rímskokatolíckej cirkvi tu Pán Ježiš poukázal priamo na osobu Petra a označil ho za pilier cirkvi. Ako však už vieme, tento názor v cirkvi vôbec nebol od jej začiatku, ale objavil sa až v 5. storočí.

Naša evanjelická cirkev hovorí, že Pán Ježiš tu nemal na mysli priamo osobu Petra, ale Petrovu vieru. Pán Ježiš totiž svoje slová povedal hneď potom, ako Ho Peter označil za Božieho syna: „*Ty si Kristus, Syn Boha živého.*“ Pán Ježiš na toto vyznanie reagoval slovami, „*telo a krv ti to nezjavili, ale môj otec, ktorý je v nebesiach. A ty si Peter a na tej skale postavím si cirkev...*“ Podľa našej cirkvi základom nie je Peter ako človek, ale to, čo Peter predtým vyznal – teda viera v Ježiša Krista ako Božieho Syna. A ten, kto takto Ježiša Krista vníma a vyznáva, je skutočnou súčasťou toho Kristovho tela – cirkvi, ktorú ani brány pekla nepremôžu.

2. Lutherov pohľad na pápežstvo

„On je hlavou tela, cirkvi, On počiatok, prvorodený z mŕtvych, aby Jeho bolo prvenstvo vo všetkom.“ (Kol 1, 18)

Dr. Martin Luther je nepravnikmi často obviňovaný z trieštenia dovtedy silnej a jednotnej cirkvi, z tvrdej kritiky pápeža a z rúcania dobre zavedených a funkčných pravidiel, a to vraj len preto, aby získal osobnú slobodu a vymanil sa z moci kláštora a cirkvi, alebo dokonca aby sa mohol oženiť. Sú to skrz-naskrz nepravdivé tvrdenia, ktoré môže povedať iba ten, kto nepozná ani charakter, ani úmysly Dr. Martina Luthera.

Dr. Martin Luther bol človek, ktorý bral Božie veci veľmi vážne. Vtedajšia cirkev učila, že spasenie si treba zaslúžiť, a Martin Luther sa zhrýzal otázkou, či je dosť dobrý na to, aby bol spasený. Ako dieťa navštevoval školu, v ktorej mal veľmi prísneho učiteľa. Nikdy nebol so žiakmi spokojný, často ich trestal, našiel na nich aj tú najmenšiu chybičku. V Lutherovej detskej duši sa obraz učiteľa spojil s obrazom Boha a začal si aj Jeho predstavovať ako takého, ktorý hľadá na človeku aj ten najmenší nedostatok. Martin Luther túžil po dokonalosti, preto sa sám rozhodol vstúpiť do kláštora a zo štyroch kláštorov v Erfurte si vybral ten najprísnejší. Myslel si, že tvrdou disciplínou dosiahne dokonalosť. Život v kláštore nebol jednoduchý. Mnisi vstávali o tretej hodine ráno a chodili spať pri západe slnka. Denne sa 7-krát schádzali na modlitby, denne mali trojhodinové bohoslužby, a pritom študovali a modlili sa. Každý nováčik mal svojho učiteľa, ktorého musel bezvýhradne poslúchať. Mnisi celé dni mlčali, zhovárať sa bolo zakázané, nesmeli sa ani navštevovať v celách. Každý mal v tej svojej iba stôl, stoličku a slamené lôžko. Dvere museli mať vždy otvorené. Kúrilo sa iba v jedálni, kam sa smeli ísť ohriať, keď bola najväčšia zima. Život v kláštore bol životom tichosti, chudoby, poslušnosti a pokory. Mnisi nemuseli žobrať, pretože kláštor mal dosť peňazí z darov veriacich, no aj tak žobrali, aby sa tým stále učili pokore. Martin Luther to všetko dobrovoľne podstupoval, a predsa mu to nedávalo pocit, že je dosť dobrý.

Keď sa raz pripravoval na prednášku, narazil v Písme na pojem „Božia spravodlivosť“. Chcel mu lepšie porozumieť, a tak usilovne hľadal v Biblii viac o Božej spravodlivosti a s úžasom zistil, že Písmo o Božej spravodlivosti hovorí, že je iná ako naša ľudská. V Liste Rímskym sa dočítal, že Božia spravodlivosť človeka nesúdi podľa skutkov, ale podľa viery, a tak ten, kto verí v Pána Boha, bude večne žiť. Pre Martina Luthera to bol objav, ktorý ho naplnil nevýslovným pokojom a radosťou. Pochopil, že to najdôležitejšie je úprimná viera. Nie krásne nábožné piesne, nie dlhé bohoslužby či púte do Ríma, ale len viera. A ten, kto v Pána Boha úprimne verí, tomu Pán Boh z lásky a zadarmo daruje večný život.

Tak sa začala radikálne meniť teológia Martina Luthera. Začal vo svetle tohto svojho poznania vidieť mnohé veci v cirkvi inak a bol presvedčený, že jeho postoj je správny, pretože vychádza z Písma. Naďalej horlivo študoval Písmo a objavoval nové a nové súvislosti, ktoré mu jasne ukazovali, ako veľmi sa cirkev mýli keď predáva odpustky hovoriac, že ony človeku zaručia spasenie, keď sa klania svätým v domnení, že ich dobré skutky živým pomôžu, keď stavia honosné chrámy a koná púte, aby verejne ukázala svoju zbožnosť, alebo keď vyhlasuje pápeža za hlavu cirkvi, pričom Písmo jasne hovorí, že hlavou cirkvi je Kristus. Všetky tieto poznania viedli Luthera k tomu, aby v predvečer sviatku všetkých svätých pribil na bránu chrámu svojich 95 výpovedí. To nebol žiadny verejný protest. Bol to bežný spôsob, ako učenci otvárali diskusnú tému. Výpovede boli napísané po latinsky a neboli určené všetkým ľuďom, iba učencom, ktorí potom o nich mali diskutovať. Diskusiou chcel Luther dosiahnuť, aby aj iní kňazi spoznali pravdu Písma a aby sa tak cirkev vrátila k učeniu Písma. V predvečer sviatku všetkých svätých Lutherovi iste ani nenapadlo, že by o niekoľko rokov mala vzniknúť nová cirkev. Jeho cieľom bolo podeliť sa o radosť a pokoj, ktorý našiel v Písme a vrátiť cirkvi jej pôvodné biblické učenie.

Veci sa však vyvinuli inak. Lutherove výpovede sa veľmi rýchlo rozšírili a vďaka arcibiskupovi Albrechtovi sa dostali až k pápežovi, ktorý sa vecou najprv ani nechcel zaoberať,

pretože ju považoval za šarvátku miestnych mníchov, no keď sa téma stále častejšie vynárala, musel jej venovať pozornosť. Nasledovali roky tvrdých diskusií. Luther sa osobne stretol s viacerými vyslancami pápeža na diskusiách, kde obhajoval svoje učenie. Pritom publikoval svoje názory v stručných aj obsiahlejších dielach a očakával, že cirkev pochopí a prijme pravdu, ktorá predsa nie je jeho – Lutherova, ale Božia, zapísaná v Písme. Lutherova kritika pápeža spočívala najprv iba v tom, že bol označovaný za hlavu cirkvi, teda užíval titul, ktorý podľa Luthera patrila iba Kristovi. No keď pápež nielen že nechcel prehodnotiť učenie cirkvi, ale práve naopak, vystupoval veľmi ostro proti Lutherovi a v boji s ním siahal aj po prostriedkoch, ktoré sú známe z politického sveta, utvrdzovalo to Luthera v presvedčení, že toto nie je hlava cirkvi, a jeho kritika pápeža bola stále tvrdšia.

Spor medzi Lutherom a pápežom vyústil až do Lutherovho vyobcovania z cirkvi. Nielenže sám nesmel kázať, ale nesmel sa ani len zúčastňovať cirkevných obradov. Bol postavený úplne mimo cirkev a verným príslušníkom cirkvi bolo nariadené všetky Lutherove knihy spáliť.

Otázka pápežského úradu bola teda aj v Lutherovej dobe aktuálna. Luther zastával názor, že pápež by mohol byť najvyšším predstaviteľom cirkvi, mohol by byť „hovorcom“ všetkých kresťanov, byť prvým medzi biskupmi, predsedať na konciloch a podobne, no to všetko len z ľudskej moci – podľa ľudského práva. Luther nekritizoval pápeža za to, že vedie cirkev, ale za to, že si uzurpuje právo robiť to z Božej moci, akoby sám stál na mieste Kristom, a to, čo robí, vyhlasoval za moc a vôľu Božiu. Luther videl, že tento trend ešte narastá, a preto označoval konanie pápeža až za rúhavé. To pritom ešte netušil, že o 300 rokov neskôr I. vatikánsky koncil vyhlási pápeža za neomylného a pápežova moc ešte porastie.

Keď sa neskôr vytvorila nová cirkev – evanjelická, združená okolo Luthera, vynorila sa otázka, ako evanjelici hľadajú na pápeža. Luther vtedy povedal, že ak by pápež uznal evanjelikov za kresťanov a za členov cirkvi, mohol by ho aj Luther uznať za predstaviteľa cirkvi, opäť však len ľudského, ľudmi zvoleného a ľudskou mocou disponujúceho. Ak však pápež uznáva iba svoju pravdu, vnucuje ju iným a vyhlasuje ju za pravdu Božiu, nemôže ho evanjelická cirkev uznať za svojho predstaviteľa.

Martin Luther vždy zdôrazňoval, že hlavou cirkvi je Kristus. O tom svedčia nielen slová z Kol 1, 18, ktoré sme dnes počuli, ale aj iné napr. z Ef 1, 22; 5, 23 či Kol 2, 10. Uvedené miesta jasne hovoria, že Kristus je hlavou všetkého: aj sveta, aj zemských kniežatstiev, aj cirkvi. Nikto si tento titul nemôže privlastňovať, pretože ak to robí, rúha sa.

Aj dnes sa neraz objavuje otázka, či by protestantské cirkvi uznali pápeža za svoju hlavu, ak by v rámci ekumény malo prísť k zjednoteniu cirkví. Skeptici a realisti takú situáciu vôbec nepredpokladajú, no optimisti vravia, že by sa raz cirkvi azda aj mohli spojiť do jednej univerzálnej cirkvi, no len za toho predpokladu, že by si každá ponechala svoje učenie a pápež by bol iba predstaviteľom cirkvi ako inštitúcie – hovorcom kresťanov, čestným predsedajúcim na cirkevných grémiách. Aj dnes sa protestantské cirkvi zhodujú v tom, že pápeža, ktorý každému vnucuje svoju vieru, hoc je táto neraz vzdialená Písmu, nikdy nemôžu uznať.

3. Šmalkaldské články

Symbolické knihy našej cirkvi obsahujú okrem Augsburského vyznania a Obrany Augsburského vyznania či Malého a Veľkého katechizmu aj dva menej známe spisy. Sú to

Šmalkaldské články a Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve. Všimnime si trochu obsah týchto spisov aj okolnosti, za ktorých vznikli.

Keď evanjelici v roku 1530 predniesli cisárovi v Augsburgu svoje vyznanie (Augsburské vyznanie), neprinieslo to očakávaný pokoj. Evanjelici boli cirkvou naďalej odmietaní a vzťahy medzi Lutherom a pápežom sa vyostrovali. Na rok 1537 bol zvolaný koncil do Mantovy, kde evanjelici opäť chceli pápežovi predložiť svoje učenie. Luther sa na tento koncil dôkladne pripravoval a napísal vyznanie, ktoré chcel na tomto koncile predložiť. Samozrejme, v tomto čase už nešlo len o Luthera samého, ale o celú evanjelickú obec. Preto ani vo veci prípravy na koncil Luther nechcel rozhodovať sám. Pozval preto evanjelických teológov aj kniežatá na stretnutie do mesta Šmalkaldy, aby sa tam spoločne poradili a dohodli, ako budú na koncile v Mantove vystupovať. Tam im predložil svoj spis, ktorý sa nepáčil Lutherovmu najbližšiemu spolupracovníkovi – Filipovi Melanchtonovi. Videl sa mu príliš ostrý a tvrdil, že by bolo treba zmierniť, lebo len tak možno dosiahnuť kompromis. Tento názor však nepresadil a Lutherov spis bol napokon prijatý, čím sa schválilo jeho predloženie v mene evanjelikov na koncile v Mantove. Podľa mesta Šmalkaldy dostal tento spis názov Šmalkaldské články.

Luther v Šmalkaldských článkoch hneď na úvod píše:

Keďže pápež Pavel III. zvolal cirkevný snem minulého roku na svätodušné sviatky do Mantuy, no hneď ho aj z Mantuy preložil, takže sa stále ešte nevie, kam ho chce alebo môže zvolať, a keďže sme sa museli pripraviť, že nás alebo pozvú na cirkevný snem, alebo aj nepozvaných odsúdia, poverili ma zostavením a zozbieraním článkov nášho učenia. A to preto, aby sa vedelo, keby prišlo o nich rokovať, v čom a pokiaľ by sme ustúpili alebo mohli ustúpiť pápežom a pri ktorých článkoch by sme museli a chceli vytrvať a zostať až do konca.

Luther svoj spis delí na tri časti:

1. Články, v ktorých sú evanjelici zajedno s rímskokatolíckou cirkvou a netreba teda o nich veľa písať ani diskutovať. Sem patrí učenie o Božej Trojici, učenie o pôvode Ducha Svätého a o vtenení Pána Ježiša Krista.

2. Do druhej časti zaradil Luther 4 články, v ktorých evanjelici nemôžu ustúpiť. Za prvý a najdôležitejší pritom označil článok o diele Pána Ježiša Krista, kde píše:

Ježiš Kristus, náš Boh a Pán, umrel za naše hriechy a vstal z mŕtvych pre naše ospravedlnenie (R 4, 25n), a len On je „Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta“ (J 1, 29); a „Hospodin uvalil na Neho viny všetkých nás“ (Iz 53, 6); a ďalej: „Všetci totiž zhrešili a nemajú slávy Božej, ale ospravedlnení bývajú zdarma z Jeho milosti, skrze vykúpenia v Kristu Ježiši... v Jeho krvi“ atď. (R 3, 23 – 25).

Keďže toto sa má veriť a nemôžeme to dosiahnuť a nadobudnúť ani skutkami ani zákonom, ani zásluhami, je jasné a isté, že jedine takáto viera nás ospravedľňuje, ako hovorí sv. Pavel: „Lebo tak veríme, že človek ospravedlnený býva vierou bez skutkov zákona“ (R 3, 28), tiež: „Aby On bol spravodlivý a ospravedlnil toho, kto verí v Ježiša“ (v. 26).

Od tohto článku sa nemôžeme odkloniť ani ustúpiť, i keby sa nebesá mali zrútiť i zem a všetko, čo je pomínuteľné.

Druhým článkom je učenie o omši, ktorú označil za ľudské ustanovenie, ktoré teda nemôže priniesť spásu, rovnako ako púte či uctievanie svätých. Okrem iného tu píše:

„Tento článok o omši bude iste najzávažnejším bodom cirkevného snemu; lebo i keby nám vo všetkých ostatných článkoch ustúpili, v tom nám nemôžu ustúpiť, ako sa Campeggi vyslovil v Augsburgu: „Radšej sa dám na kusy roztrhať, akoby som ustúpil od omše.“ Ja zas, s Božou pomocou, radšej sa dám na prach rozdrviť, akoby som omšového sluhu, dobrého či

zlého, i s jeho výkonom pokladal za rovného môjmu Spasiteľovi Ježišovi Kristovi, alebo ho staval ešte nad Neho.“

Tretím článkom je učenie o kláštoroch a štvrtým učenie o pápežovi. Luther v ňom hovorí:

„Že pápež nie je hlavou celého kresťanstva jure divino alebo podľa Božieho slova (lebo ňou je jedine Ježiš Kristus), ale je len biskupom alebo farárom cirkvi v Ríme a tých cirkví, ktoré sa dobrovoľne alebo z ľudskej moci (to je z moci svetskej vrchnosti) k nemu pridali; nie jemu pod moc ako nejakému vladárovi, ale aby boli s ním ako bratia a druhovia a kresťania, ako o tom svedčia i staré cirkevné snemy a doba sv. Cypriána. Dnes sa však už ani jeden biskup neopováži osloviť pápeža „bratom“, ako kedysi, ale musí ho titulovať svojim „najmilostivejším pánom“, a to aj sám kráľ alebo cisár. Toto my nechceme, nesmieme a ani nemôžeme vziať si na svedomie. Kto to však chce urobiť, nech to robí bez nás.“

Luther je však veľmi ostrý a v ďalších slovách nazýva pápeža pre jeho rúhavosť a chamtivosť antikristom a diablom:

„Tento článok bezpečne dokazuje, že pápež je skutočným Antikristom alebo Kristovým protivníkom, ktorý sa posadil a povýšil nad Krista a proti Nemu, pretože nechce dopustiť, aby kresťania boli spasení bez jeho moci, ktorá je vlastne nič, lebo ju Boh ani nenariadil ani neprikázal. Toto vlastne znamená „posadiť sa do chrámu Božieho a vydávať sa za Boha“, ako hovorí sv. Pavel (2Tes 2, 4). Ved' toto nerobia ani Turci, ani Tatári, i keď sú ukrutnými nepriateľmi kresťanstva, ale dovoľujú veriť v Krista, kto chce, a berú iba daň a požadujú poslušnosť od kresťanov.“

Pápež naproti tomu zakazuje veriť a hovorí, že jeho musí poslúchať, kto chce byť spasený. To však neurobíme a radšej podstúpime smrť v mene Božom. Všetko toto má korene v tom, že sa dáva menovať najvyšším v kresťanskej cirkvi jure divino – Božím právom. Preto sa musí rovnať Kristu a posadiť sa nad Krista a dať sa uctievať ako hlava, potom ako pán cirkvi a nakoniec aj celého sveta, ba priam zemský boh, takže sa opovažuje rozkazovať aj anjelom v nebi.

3. V tretej časti sa nachádzajú články, o ktorých by bolo možné diskutovať. Sú to hlavne učenia o hriechu, o zákone, o pokání, o evanjeliu, o krste, o cirkvi, o manželstve kňazov, o svedci a podobne.

Šmalkaldské články napokon podpísalo 43 teológov a kniežat. Filip Melanchton však k svojmu podpisu napísal:

Ja, Filip Melanchton, tieto vyššie uvedené články tiež pokladám za pravé a kresťanské, avšak čo sa týka pápeža, mám za to, že keby dovolil evanjelium, kvôli pokoju a všeobecnej jednote mali by sme mu priznať nadradenosť, ktorú má jure humano nad biskupmi tých kresťanov, čo sú pod ním a čo aj napotom budú môcť byť pod ním.

Hoci Šmalkaldské články neboli napokon na koncile predložené, Luther ich vydal ako svoje osobné vyznanie viery a sú i pre nás dnes nielen odrazom doby, v ktorej Luther žil a konal reformáciu, ale najmä jeho úprimnej a odovzdanej viery v jediného Spasiteľa Ježiša Krista, ktorú hodno nasledovať.

4. Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve

Luther v Šmalkaldách náhle ochorel a musel odísť. V jeho neprítomnosti Filip Melanchton presvedčil ostatných, aby Šmalkaldské články pre ich ostrosť na koncile

nepredkladali. Najmä stať o pápežovi bola mimoriadne tvrdá. Kniežatá a teológovia napokon súhlasili a rozhodli, že v Mantove opäť predložia Augsburské vyznanie aj s jeho obranou a pripoja ešte nejaký spis o pápežovi, pretože Augsburské vyznanie o pápežovi vôbec nehovorí. Napísaním takéhoto spisu poverili Melanchtona, ktorý potom vypracoval Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve.

Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve je kratšie no hlavne miernejšie. Hneď na jeho začiatku jasne poukazuje na tri hlavné problémy:

„Rímsky biskup si osobuje, že podľa Božieho práva je nad všetkými biskupmi a kňazmi; tiež že podľa Božieho práva má oba meče, to je právo odnímať a udeľovať kráľovstvá. A po tretie tvrdí, že toto treba veriť pre spasenie. Preto sa rímsky biskup nazýva Kristovým zástupcom na zemi. Tieto tri články pokladáme a vyhlasujeme za falošné, bezbožné a pre kresťanskú cirkev záhubné.“

Melanchton poukazuje na chyby vecne a argumentuje Písmom. Napríklad:

„Ponajprv teda ukážeme z evanjelia, že rímsky biskup nestojí nad ostatnými biskupmi a kňazmi podľa Božieho práva. U Luk. 22,24-27 Kristus výslovne zakazuje panovanie medzi apoštolmi. Išlo totiž o toto: Keď Kristus oznámil svoje utrpenie, hádali sa medzi sebou, ktorý z nich bude prvým a akoby námestníkom neprítomného Krista. Tu Kristus karhá tento blud apoštolov a učí, že medzi nimi nebude panovania ani povyšovania sa, ale že apoštolovia ako rovní budú poslaní do spoločnej služby evanjelia. Preto hovorí: „Kráľovia panujú nad svojimi národmi.... vy však nie tak. Ale najväčší medzi vami nech je najmenší.“. Z toho vidíme, že zakazuje panovanie. Tak isto počuje aj podobenstvo (Mat. 18,2), keď Kristus podobne ako pri hádke o panovanie postavil medzi nich dieťa, čím naznačil, že medzi služobníkmi slova nebude panovanie, ako ani dieťa netúži ani nechce panovať nad inými.“

Poukazuje tiež na dejiny a pripomína, že autorita pápeža tu nebola od začiatku, a teda prvotná cirkev ju vôbec nepoznala:

Mnohé dávne synody zvolali a odbavovali bez toho, aby na nich bol predsedal rímsky biskup, ako napr. Nicejská a mnohé iné. Aj toto svedčí, že vtedy cirkev neuznávala prvenstvo alebo zvrchovanosť rímskeho biskupa.

Alebo:

„Podobne, keď sa už dlho ťahal spor o prvenstvo medzi biskupom rímskym a carihradským, cisár Fókas konečne rozhodol, že prvenstvo patrí rímskemu biskupovi. Keby teda stará cirkev bola uznávala prvenstvo rímskeho biskupa, nebolo by muselo dôjsť k tejto hádke a nebolo by bývalo potrebné cisárovo rozhodnutie.“

Venuje sa však aj biblickým argumentom rímskokatolíckej cirkvi:

„Uvádžajú však niektoré výpovede: napríklad (Mat. 16,18n): „Ty si Peter, a na tej skale vystavím si cirkev.“ Tiež: „Dám ti kľúče kráľovstva nebeského.“ Tiež (Ján 21,15): „Pas moje ovečky“ a iné. Keďže však celá táto otázka bola obširne a dôkladne prerokovaná v iných našich knihách, a tu nemáme miesta všetko rozoberať, odvolávame sa na tieto spisy, ako keby sme boli všetko zopakovali. V krátkosti sa však predsa zmienime o výklade. Vo všetkých výpovediach Peter ako verejná osoba predstavuje zhromaždenie všetkých apoštolov, ako vysvitá i z textu. Lebo Kristus sa nepýta len Petra, ale hovorí: „A vy za koho ma pokladáte?“ A čo tu hovorí v jednotnom počte „Dám ti kľúče kráľovstva nebeského“ a „čokoľvek zviažeš“, to na druhom mieste (Mat. 18,18) hovorí zase v množnom: „Čokoľvek zviažete“ atď., a u Jána (20,23): „Ktorýmkoľvek odpustíte hriechy“ atď. Tieto slová potvrdzujú, že všetkým apoštolom rovnako dal kľúče a že všetkých apoštolov rovnako poslal. K tomu treba pripojiť, že kľúče nepatria

jednému určitému človekovi, ale cirkvi, ako potvrdzujú mnohé jasné a presvedčivé dôkazy. Lebo keď Kristus hovorí o kľúčoch u Matúša (18,19), dokladá: „Kde sa dvaja alebo traja zhromaždili v mojom mene“ atď. Teda kľúče dáva zásadne a bezprostredne cirkvi, a preto cirkev zásadne má právo povolania. Preto načím Petra v oných výpovediach chápať v tom zmysle, že zastupuje zhromaždenie všetkých apoštolov. Takže nepriznávajú nijakú prednosť, zvrchovanosť alebo nadvládu Petrovi.“

A čo sa týka výpovede „Na tej skale vystavím si cirkev“, je isté, že cirkev nie je postavená na ľudskej autorite, ale na službe onoho vyznania, v ktorom Peter vyznal, že Ježiš je Kristus, Syn Boží. Preto jemu hovorí ako služobníkovi slova: „Na tej skale“, to je „na tej službe“.

Priznáva sa, že nie je jednoduché vyslovovať slová kritiky:

„Ťažko padne rozchádzať sa s takou mienkou toľkých národov a dať sa menovať schizmatikmi. Avšak Boží príkaz prikazuje všetkým, aby neboli spoločníkmi a obrancami bezbožnosti a nespravodlivej ukrutnosti. Toto dostatočne ospravedlňuje naše svedomie. Ved' bludy pápežovej ríše sú zrejmé. A celé Písmo sväté veľmi hlasno volá, že tie bludy sú démonickým a Antikristovým učením. Modloslužba je zjavná pri znesväcovaní omši, ktoré popri svojich iných chybách nehanebne sa zneužívajú ešte aj na najpodlejšie obchodovanie. Učenie o pokání pápež a jeho prívrženci načisto prevrátili. Učia totiž, že hriechy sa odpúšťajú pre záslužnosť našich skutkov. Pritom kážu pochybovať o tom, či sa dosiahne odpustenia. Nikde neučia, že sa hriechy odpúšťajú zdarma pre Krista a že touto vierou dosiahneme odpustenie hriechov. Takto zatemňujú Kristovu slávu, berú svedomiam bezpečnú útechu a ničia pravú službu Božiu, totiž cvičenie viery, bojujúcej so zúfalstvom.“

Tak ako Šmalkaldské články, ani Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve napokon neboli na koncile predložené. Koncil v Mantove sa totiž vôbec nekonal. Prinášajú nám však pohľad reformátorov na pápeža, odrážajú nejednotnosť prchkého Luthera a miernejšieho Melanchtona na túto otázku a, čo je dôležité, biblicky vysvetľujú nesprávnosť vtedajšieho i súčasného chápania pápeža a načrtávajú podmienky, za akých by dokázali uznať predstaviteľa cirkvi ako hlavu pozemskej viditeľnej cirkvi.

Mgr. Štefan Kiss